

MARKETA ŠTEFKOVÁ

VERTAALPROJECT ALS TEAMOPDRACHT:
COÖPERATIEF EN COLLABORATIEF VERTALEN
BINNEN DE OPLEIDING NEDERLANDS
AAN DE COMENIUS UNIVERSITEIT IN BRATISLAVA

Abstract. Dit artikel onderzoekt de integratie van coöperatieve en collaboratieve vertaalmethoden in het curriculum Neerlandistiek extra muros. Het bespreekt de verschuiving van individuele naar teamgerichte vertaalpraktijken, mogelijk gemaakt door vooruitgang in computerondersteunde vertaaltechnologieën, en benadrukt het belang van het opnemen van deze processen in de vertaaldidactiek. Op basis van onderscheid tussen coöperatief en collaboratief vertalen, verkent het artikel de toepassing hiervan door middel van een reeks teamopdrachten uitgevoerd met studenten van de Neerlandistiek aan de Comenius Universiteit in Bratislava. De nadruk ligt op de dynamiek van groepsvertalingsprocessen, waargenomen interactiepatronen tijdens sessies en de algehele impact van teamopdrachten op studentensamenwerking en de effectiviteit van het vertaalproces.

Trefwoorden: collaboratief vertalen; coöperatief vertalen; vertaaldidactiek; neerlandistiek, teamgericht vertalen

PROJEKT TŁUMACZENIOWY JAKO ZADANIE ZESPOŁOWE:
TŁUMACZENIE KOOOPERACYJNE W RAMACH STUDIÓW NIDERLANDZKICH
NA UNIWERSYTECIE KOMENSKIEGO W BRATYSŁAWIE

Abstrakt. Artykuł omawia integrację metod tłumaczenia kooperacyjnego i kolaboracyjnego do programu studiów niderlandzkich na Uniwersytecie Komeńskiego w Bratysławie. Przedstawia zmianę z tłumaczenia indywidualnego na zespołowe praktyki tłumaczeniowe, umożliwiającą dzięki postępom w technologii tłumaczeń, oraz podkreśla znaczenie włączenia tych procesów do dydaktyki tłumaczenia. Na podstawie rozróżnienia między tłumaczeniem kooperacyjnym a kolaboracyjnym

Doc. Mgr. MARKETA ŠTEFKOVÁ, Ph.D., is geassocieerd hoogleraar vertaalwetenschap bij de Leerstoel voor Germanistiek, Neerlandistiek en Scandinavistiek van de Filosofische Faculteit van de Comenius Universiteit in Bratislava.; correspondentieadres: Katedra germanistiky, nederlandistiky a škandinavistiky FiF, Univerzita Komenského, Gondova 2, 814 99 Bratislava, Slowakije; e-mail: marketa.stefkova@uniba.sk; ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8641-2492>.

artykuł bada ich zastosowanie w ramach serii zadań zespołowych realizowanych ze studentami studiów niderlandzkich na Uniwersytecie Komeńskiego w Bratysławie. Skupia się na dynamice procesu tłumaczenia w grupie, wzorcach interakcji zaobserwowanych podczas sesji oraz ogólnym wpływie zadań zespołowych na współpracę studentów i efektywność procesu tłumaczenia.

Słowa kluczowe: tłumaczenie kolaboracyjne; tłumaczenie kooperacyjne; dydaktyka tłumaczenia; studia niderlandzkie; tłumaczenie zespołowe

TEAM-BASED TRANSLATION PROJECTS:
COOPERATIVE AND COLLABORATIVE TRANSLATION IN DUTCH STUDIES
AT COMENIUS UNIVERSITY

Abstract. This article examines the integration of cooperative and collaborative translation methods into the curriculum of Dutch extramural studies. It discusses the shift from individual to team-oriented translation practices, made possible by advances in translation technologies, and highlights the importance of incorporating these processes into translation didactics. Based on the distinction between cooperative and collaborative translation, the article explores its application through a series of team tasks carried out with Dutch studies students at Comenius University in Bratislava. The focus is on the dynamics of the group translation process, the interaction patterns observed during the sessions, and the overall impact of the team assignments on students' collaboration and the effectiveness of the translation process.

Keywords: collaborative translation; cooperative translation; translation didactics; Dutch studies; team-oriented translation

INLEIDING

Euwenlang werd vertalen beschouwd als een solitaire activiteit, waarbij één vertaler zich bezighield met het omzetten van een tekst van de ene taal naar de andere. Echter, door de eeuwen heen zijn er wel groepen vertalers geweest die samenwerkten, zoals in de oudheid en de middeleeuwen, waarbij deze vorm van samenwerking was vaak beperkt tot specialisten die verschillende talen beheersten (zie Cordingley & Montini, 2015; Cordingley & Frigau Manning, 2017). Dergelijke praktijken zijn belangrijke drijfveren geweest voor interculturele overdracht en culturele verandering, waarbij ze functioneren als contactzones – locaties waar cultureel contact wordt onderhandeld door de interactie van individuen uit diverse culturele tradities. De opkomst van de drukpers, de culturele instellingen en de juridische en politieke omgeving die

de productie van vertaalde teksten reguleren, hebben elk vele praktijken van vertaling geformaliseerd (Cordingley & Frigau Manning, 2017)¹.

De ontwikkeling van vertaaltechnologietools en samenwerkingsplatforms heeft een aanzienlijke impact gehad op de herontdekking en ontwikkeling van groepsvertalen (Klimkowski, 2006). Naar O'Hagan (2011) wordt het traditionele publicatieregime diepgaand verstoord door de technologieën die in de laatste tien jaar de collaboratieve vertaaltechnieken revolutioneren en traditionele relaties met auteurs en redacteurs, revisoren, regisseurs, acteurs en lezers transformeren. Deze processen zorgen volgens haar tot het ontstaan van "community translation" (O'Hagan, 2011, p. 12). Community translation is een term die in de vertaalkunde op verschillende manieren wordt gedefinieerd. Onder andere O'Hagan (2011), Pym (2011, 2014), Flanagan (2016) begrijpen community translation als een vrijwillige vertaling waarbij gebruikers samen via online platforms of tools werken aan vertaalprojecten. Deze praktijk wordt gekenmerkt door een democratische en sociale benadering van vertalen, waarbij gebruikers niet alleen als vertalers optreden, maar ook als actieve deelnemers die de kwaliteit en relevantie van vertalingen beoordelen. Voorbeelden zijn de vertalingen van sociale media-inhoud, zoals Facebook of Twitter, of teksten van activistische organisaties zoals Greenpeace en Amnesty International. In deze context zijn het vaak de gebruikers zelf, met hun specifieke kennis van de inhoud en het doelpubliek, die de meest geschikte vertaaloplossingen kunnen vinden.

Technologie speelt volgens Pym (2014, pp. 128–129) een cruciale rol in community translation. Platforms zoals Google Translator Toolkit combineren machinevertaling met vertaalgeheugens, waardoor gebruikers tijdens het vertalen direct toegang hebben tot voorgestelde termen en eerdere vertalingen. Dit maakt het vertaalproces efficiënter en meer toegankelijk voor groepen vrijwilligers. Samenwerkingsplatforms stellen vertalers in staat om in real-time te communiceren, feedback te geven en te ontvangen, en gezamenlijk aan vertaalprojecten te werken, ongeacht hun fysieke locatie. Deze platforms verbeteren de samenwerking tussen vertalers, waardoor ze efficiënter kunnen werken en betere resultaten kunnen behalen. Vertalers kunnen specifieke secties van een tekst toegewezen krijgen en tegelijkertijd aan dezelfde vertaling

¹ De invloed van deze aspecten op de verspreiding van Nederlandstalige literatuur in vertaling heeft aanzienlijke aandacht gekregen van wetenschappers ook binne de Neerlandistiek Extra Muro's. Zie onder andere het onderzoek van Missinne en Grave (2018) en het recente onderzoek naar de uitgeverspraktijken en censuur in vertalingen van Nederlandstalige auteurs in Centraal Europa van Engelbrecht en Bossaert (2024).

werken, waarbij wijzigingen en opmerkingen direct worden bijgewerkt en gedeeld. Dit stelt vertalers wereldwijd in staat om samen te werken aan vertaalprojecten en elkaars kennis en vaardigheden te benutten om tot een betere vertaling te komen. Het sociale aspect van deze technologieën, zoals stemfuncties om de beste vertalingen te selecteren, versterkt de betrokkenheid van gebruikers. Hierdoor ontstaat een proces dat zowel collectief als dynamisch is.

Deze benadering van vertalen biedt ook een inspiratiebron voor vertaaldidactiek. Het concept van community translation, met zijn nadruk op samenwerking en gedeelde verantwoordelijkheid, heeft geleid tot nieuwe pedagogische benaderingen waarin collaboratief en coöperatief vertalen een belangrijke rol spelen. In de vertaaldidactiek is dit idee vertaald naar groepsvertaalopdrachten waarbij studenten samen teksten vertalen, reviseren en terminologische keuzes bespreken. Door gezamenlijk te werken aan een vertaling leren studenten niet alleen van elkaar, maar ontwikkelen ze ook essentiële vaardigheden zoals onderhandelen, consensus bereiken en constructieve feedback geven.

1. DOELSTELLING

Kiraly's (2000, 2004) socio-constructivistische benadering biedt een theoretisch kader om collaboratief vertalen te begrijpen. Deze benadering beschouwt leren als een sociaal en constructief proces, waarbij kennis wordt geconstrueerd door samenwerking en gedeelde ervaringen. Het concept van collaboratief vertalen wordt in de vertaaldidactiek vaak door elkaar gebruikt met de term coöperatief vertalen, hoewel hun betekenissen en implicaties volgens Thelen (2016) verschillen aanzienlijk, zowel conceptueel als in praktijk. Deze verschillen kunnen worden verduidelijkt door de aard van samenwerking, taakverdeling en de sociale dynamiek die deze werkmethoden kenmerken.

Aan de Comenius Universiteit in Bratislava worden principes van collaboratief en coöperatief vertalen geïntegreerd in verschillende vertaalcolleges². Studenten vertalen teksten in groepen, waarbij ze leren terminologische consistentie te waarborgen, elkaars werk te reviseren en gezamenlijk beslissingen te nemen over vertaalkeuzes. Deze opdrachten variëren van culturele essays tot juridische teksten, waarbij technologie zoals gedeelde glossaries en vertaaltools een belangrijke ondersteunende rol speelt.

Dit artikel heeft tot doel om op basis van een reeks vertaalprojecten, inzicht te verschaffen in de manieren, waarop coöperatief en collaboratief vertalen

² zie Bossaert (2018)

geïmplementeerd kan worden in de opleiding van de Neerlandici extra Muro's. Er wordt uitgegaan van de afbakening van het concepten collaboratieve en coöperatieve vertaling naar Thelen (2016), met nadruk op het onderscheid tussen deze twee interactiemodi in het vertaalproces. Bij beide soorten vertaalopdrachten worden de leerdoelen en werkvormen omschreven. Aansluitend wordt de impact van deze teamopdrachten geëvalueerd, met betrekking tot de ontwikkeling van de concrete vertaalcompetencies in overeenstemming met de EMT competentiekader³. De analyse wordt gebaseerd op vertaalprojecten uitgevoerd door de studenten Nederlands aan de Comenius Universiteit in Bratislava tussen 2005 en 2022 in het vak "Vertaalproject"⁴.

2. COLLABORATIEF VS COÖPERATIEF VERTALEN

Sharon O'Brien (2011) maakt onderscheid tussen een "enge betekenis" en een bredere interpretatie van de term collaboratief vertalen. In de enge zin verwijst collaboratieve vertaling specifiek naar de gezamenlijke productie van een enkele vertaling door twee of meer vertalers, een praktijk die ook bekendstaat als "co-vertaling". Deze benadering houdt in dat vertalers nauw samenwerken om een uniforme tekst te produceren, waarbij ze hun linguïstische en culturele expertise combineren om de kwaliteit en nauwkeurigheid van de vertaling te verbeteren. O'Brien's (2011) onderzoek belicht de complexiteit en dynamiek van dergelijke samenwerkingen en benadrukt het belang van effectieve communicatie en coördinatie tussen vertalers. Zij merkt op dat co-vertaling kan leiden tot rijkere vertalingen door het integreren van diverse perspectieven, maar dat het ook zorgvuldige management vereist om uitdagingen zoals uiteenlopende interpretaties en werkstijlen aan te pakken. (O'Brien, 2011, p. 19)⁵

Coöperatief vertalen impliceert naar Thelen (2016, pp. 259–260) een vorm van taakverdeling waarbij teamleden afzonderlijk werken aan specifieke delen van een groter project. Deze methode vereist weinig directe interactie tussen deelnemers; in plaats daarvan worden individuele bijdragen aan het einde samengevoegd om een compleet product te creëren. Dit proces benadrukt

³ https://commission.europa.eu/system/files/2022-11/emt_competence_fw_k_2022_en.pdf

⁴ Deze vertaalprojecten werden begeleid door prof. Jana Rakšányiová, later door Marketa Štefková en Benjamin Bossaert.

⁵ zie ook Neather (2019, p. 70)

individualiteit en functioneert vaak volgens een hiërarchische structuur waarin een leider of manager de controle behoudt over het proces.

Collaboratief vertalen daarentegen omvat een meer geïntegreerde en interactieve aanpak. Deze vorm van vertaling in team wordt volgens Thelen (2016, p. 261) gekenmerkt door een gezamenlijke inspanning waarbij teamleden voortdurend communiceren, onderhandelen en gezamenlijk beslissingen nemen om tot een eenduidige vertaling te komen. De samenwerking is niet beperkt tot taakverdeling maar omvat de gehele cyclus van het vertaalproces, inclusief revisie en kwaliteitscontrole. In tegenstelling tot coöperatief vertalen, waarbij individuele inspanningen bijdragen aan een collectief product, wordt bij collaboratief vertalen het product letterlijk gezamenlijk gecreëerd, waarbij onderhandelingen en consensusvorming centraal staan.

De technologische evolutie heeft de traditionele grenzen tussen coöperatieve en collaboratieve werkmethoden gedeeltelijk vervaagd, maar de fundamentele verschillen in dynamiek blijven bestaan. Coöperatief vertalen kan worden gezien als een taakgerichte aanpak die zich richt op efficiënte verdeling van arbeid, terwijl collaboratief vertalen een sociaal proces is dat gericht is op interactie, dialoog en gedeelde verantwoordelijkheid. Dit onderscheid is cruciaal in de context van vertaaldidactiek, waar beide benaderingen specifieke voordelen bieden, afhankelijk van de leerdoelen en context van de opleiding.

3. COLLABORATIEVE VERTAALPROJECTEN AAN DE COMENIUS UNIVERSITEIT

Het eerste project betrof de vertaling van de essaybundel *Misverstand Nederland*⁶, een themanummer van het literaire tijdschrift *De Gids*, dat vreemde ideeën over Nederland onderzoekt. Deze speciale uitgave, uitgebracht tijdens het Nederlandse EU-voorzitterschap, verscheen in vier talen (Nederlands, Frans, Duits en Engels) en biedt een scherpe reflectie op de discrepantie tussen hoe Nederland zichzelf ziet en hoe het handelt. De essaybundel werd vertaald door vijfdejaarsstudenten en uitgegeven in 2005 onder titel *V Holandsku to (nie) je tak* (In Nederland is het (niet) zo). Het bood inzicht in de Nederlandse cultuur en samenleving, en diende als een waardevolle oefening in het overbrengen van culturele nuances. Aan de vertaling werkten 10 studenten.

⁶ https://www.dbnl.org/tekst/_ons003200401_01/_ons003200401_01_0179.php

Vervolgens vertaalden vierdejaarsstudenten in 2009 de bundel *Vlaamse identiteit: mythe én werkelijkheid*⁷ van Paul Gillaerts e.a. onderzoekt hoe Vlamingen zichzelf zien en hoe zij worden waargenomen door Fransen, Duitsers, Russen, Spanjaarden, Britten en Amerikanen. Het boek bevat dertien artikelen, waarbij de nadruk vooral ligt op de cultuur van Vlaanderen. Dit boek kwam uit in vertaling naar het Slowaaks onder titel *Flámska identita: mýty a skutočnosť* en werd uitgegeven in 2009. Deze verzameling essays onderzocht de complexe aspecten van de Vlaamse identiteit, wat de studenten uitdaagde om diepgaande culturele en historische contexten nauwkeurig over te brengen. Aan de vertaling werkten 16 studenten.

Na de uitstekende ervaring met de vertaling van culturele essays uit *Ons Erfdeel* besloot de vakgroep Nederlands aan de Comenius Universiteit in 2012 om geen bestaande bundel te vertalen, maar een selectie van essays speciaal samen te stellen voor vertaling door studenten. Deze keuze van essays werd zorgvuldig gemaakt door lector Benjamin Bossaert, die essays koos die actuele Vlaamse culturele en maatschappelijke thema's behandelen. De studenten gaven de bundel de titel *Flámske pralinky* (Vlaamse pralines). Dit project bood hen de mogelijkheid om zich te verdiepen in eigentijdse teksten van auteurs zoals Philippe van Parijs, José Cajot en Jane Fenoulhet, en hun vertaalvaardigheden toe te passen op inhoud die zowel uitdagend als relevant was. Aan dit vertaalproject hebben 15 masterstudenten gewerkt, wat resulteerde in een bundel die niet alleen als oefening diende, maar ook bijdroeg aan een beter begrip van de Vlaamse cultuur.

Een bijzondere categorie binnen de vertaalprojecten van een gemengd team van studenten uit vier vakgroepen Nederlands in Tsjechië en Slowakije betreft de vertaling van twee publicaties: *Samen op de Laan van Europa* en *Jan Amos Comenius, vier eeuwen voetsporen in Nederland*. Deze projecten, die zowel historisch als intercultureel van aard zijn, boden studenten niet alleen de kans om hun vertaalvaardigheden te ontwikkelen, maar ook om inzicht te krijgen in de complexe verbanden tussen Nederland en de regio's Tsjechië en Slowakije.

Het eerste boek, *Samen op de Laan van Europa*⁸, werd in 2018 uitgebracht, een jaar waarin Tsjechië en Slowakije drie belangrijke historische mijlpalen herdachten: de oprichting van Tsjechoslowakije honderd jaar eerder, de beëindiging van de 'Praagse Lente' vijftig jaar geleden, en het uiteengaan van de twee landen in 1993. Deze bundel verkent de verrassende dwarsverbanden tussen

⁷ https://www.dbnl.org/tekst/_taa014200301_01/_taa014200301_01_0065.php

⁸ <https://www.pegasusboek.nl/samen-op-de-laan-van-europa.html>

deze gebeurtenissen en Nederland, waarbij politieke, culturele en maatschappelijke thema's centraal staan. Het boek verscheen in vertaling in 2020.

Het tweede boek, *Jan Amos Comenius, vier eeuwen voetsporen in Nederland*, richt zich op de reizen van Comenius en zijn verblijf in Nederlandse steden zoals Rotterdam, Den Haag, Leiden, Groningen, Utrecht, Breda en Amsterdam. De Tsjechische en Slowaakse vertalingen werden in 2022 opgenomen in de eerste uitgave van het boek *Jan Amos Comenius, vier eeuwen voetsporen in Nederland*. Deze vertalingen werden gepresenteerd in een apart boekblok.⁹

3.1. WERKWIJZE EN TAAKVERDELING

De vertalingen volgden grotendeels een coöperatieve aanpak: studenten van de afzonderlijke vakgroepen werkten elk aan delen van de tekst. De samenhang in stijl en terminologie werd achteraf gewaarborgd door een editor voor het Tsjechisch en een voor het Slowaaks, ondersteund door docenten die als coördinatoren toezicht hielden op het proces en ondersteuning boden bij complexe taalkwesties. Onder begeleiding van docenten werden via Microsoft Teams ontmoetingen georganiseerd, waarin studenten gezamenlijk terminologische kwesties bespraken en een gedeeld glossarium samenstelden. De rol van de docenten was hierin cruciaal: zij coördineerden de teams, hielpen bij het oplossen van terminologische problemen en bewaakten de voortgang en kwaliteit van het project. De studenten kregen niet alleen een unieke vertaalervaring, maar ook inzicht in de professionele dynamiek van groepsvertaling en interculturele communicatie.

4. VAN COLLABORATIEF NAAR COOPERATIEF VERTALEN

Na ervaring te hebben opgedaan met de vertaling van bundels essays van meerdere auteurs, besloot de vakgroep Nederlands aan de Comenius Universiteit de lat hoger te leggen door studenten te laten werken aan vertalingen van publicaties van één of twee auteurs.

In 2016 namen eerstejaars masterstudenten deel aan het vertaalproject waarin zij de essaybundel *Priznania kultúrneho barbara* (*Bekentenissen van*

⁹ <https://www.pegasusboek.nl/jan-amos-comenius-vier-eeuwen-voetsporen-in-nederland.html>

een cultuurbaarbaar) van Sven Gatz¹⁰ vertaalden. Deze bundel, die bestaat uit persoonlijke reflecties op cultuur en samenleving, bood de studenten een uitdagende oefening in het behoud van de unieke stem en stijl van de auteur. Het project vereiste niet alleen een diepgaande tekstanalyse, maar ook creativiteit en nauwkeurigheid om de literaire nuances van de originele essays over te brengen in een andere taal. Dit proces hielp studenten niet alleen om hun vertaalvaardigheden te verbeteren, maar ook om een beter begrip te ontwikkelen van de culturele context en persoonlijke invalshoeken die in het werk van Gatz naar voren komen.

Een opmerkelijk project in 2021 was de vertaling van *Het DNA van Nederland* van Jan Renkema. Deze vertaling, gefinancierd in opdracht van de Nederlandse Kamer van Koophandel in Slowakije, verscheen onder de titel *Identita Holandska*. Wat dit project bijzonder maakte, was de nauwe samenwerking tussen de studenten en de auteur zelf. Renkema bood persoonlijke consultaties aan over cultuurgebonden begrippen, waardoor de studenten een diepgaand inzicht kregen in de intenties achter de tekst en konden streven naar een vertaling die zowel cultureel als inhoudelijk accuraat was. Naast de Slowaakse vertaling werd *Het DNA van Nederland* in hetzelfde jaar naar het Russisch vertaald¹¹, en in 2024 verscheen de studentenvertaling naar het Tsjechisch.

4.1. LEERDOELEN

Deze aanpak vereist een veel hogere mate van samenwerking binnen het vertaalproces, omdat het waarborgen van terminologische eenheid en stilistische consistentie cruciaal is wanneer verschillende vertalers aan delen van dezelfde tekst werken. Bij dergelijke opdrachten moeten studenten intensief overleggen en onderhandelen om tot gezamenlijke keuzes te komen die de coherentie van de tekst als geheel waarborgen. Dit proces daagt hen uit om hun terminologisch onderzoek te delen, feedback te geven en ontvangen, en tot overeenstemming te komen over stijl en toon. Deze aanpak versterkt hun vermogen om als team te functioneren en gezamenlijke verantwoordelijkheid te dragen voor de uiteindelijke kwaliteit van het vertaalde werk.

De voornaamste leerdoelen bij deze opdrachten waren:

- Reflecteren op eigen keuzes via peerreview

¹⁰ https://bibliotheek.be/fr/catalogue/sven-gatz/bekentenissen-van-een-cultuurbaarbaar/livre/library-marc-vlacc_9582788?branch=Zottegem/Hoofdbibliotheek

¹¹ zie Tereshko (2019) en Bossaert & Tereshko (2023).

- Professioneel communiceren en feedback verwerken
- Gebruik maken van CAT-tools en terminologiebeheer

4.2. OPZET EN WERKWIJZE

De studenten werden opgedeeld in subteams, elk verantwoordelijk voor specifieke hoofdstukken. Het proces begon coöperatief (taakverdeling) en evolueerde naar een collaboratieve fase waarin intensief werd overlegd over terminologie, stijl en culturele equivalentie.

Docenten fungeerden als begeleiders en project coördineren, maar gaven studenten ruimte om zelfsturend te leren werken. Hun taak was het om de rechten te regelen met auteurs en uitgevers voor de uitgave van de publicaties. Bovendien zorgen zij voor een taalredacteur, met wie de studenten de vertaling als geheel consulteren. Peerreview en docentbegeleiding speelden een sleutelrol in kwaliteitsbewaking en leerproces.

Technologie speelde een uiteenlopende rol tijdens de verschillende vertaalopdrachten. In de eerste drie opdrachten maakten studenten slechts beperkt gebruik van tools zoals machinale vertaling (MT) of computerondersteunde vertaalsystemen (CAT-tools). In de laatste twee opdrachten groeide de rol van technologie echter aanzienlijk. Studenten maakten effectief gebruik van MT-tools. Daarnaast werd Microsoft Teams ingezet als samenwerkingsplatform. Studenten gebruikten het om documenten te delen, gezamenlijke termenlijsten op te stellen en hun vertaaloplossingen via chats te bespreken. De integratie van een gedeeld document stelde hen in staat om in real-time feedback te geven en revisies door te voeren, wat de kwaliteit van de uiteindelijke vertalingen aanzienlijk verbeterde. Deze tools boden ook een platform voor gezamenlijke terminologiebeheer, wat de efficiëntie en nauwkeurigheid van het proces ten goede kwam.

4.2.1. Aanvullende taken

Naast het vertalen van teksten in groepsverband dragen studenten ook bij aan aanvullende onderdelen van de publicatie, zoals het opstellen van een voorwoord en een nawoord. Deze teksten bieden context over het ontstaan van de publicatie en maken deze toegankelijker voor lezers uit een andere cultuur. Hiermee leren studenten de inhoud en achtergrond van de originele tekst te kaderen en af te stemmen op de culturele verwachtingen van het nieuwe

publiek. Daarnaast maken de studenten een begrippenlijst met uitleg, waarin cultuurgebonden termen en concepten worden verduidelijkt. Ze voegen medaillons van auteurs toe, waarin deze kort worden geïntroduceerd, en motiveren hun vertaalkeuzes door het proces en de uitdagingen in de vertaling te beschrijven. Dit stelt hen niet alleen in staat om het vertaalproces kritisch te evalueren, maar biedt ook een reflectieve dimensie die hun leerervaring verdiept.

5. DISCUSSIE: ONTWIKKELING VAN EMT-COMPETENTIES BINNEN DE VERTAALPROJECTEN AAN DE COMENIUS UNIVERSITEIT

De omschreven vertaalprojecten dragen substantieel bij aan de ontwikkeling van de kerncompetenties zoals gedefinieerd in het **EMT Competence Framework (2022)**. De vertaalcompetentie vormt de kern van alle vertaalactiviteiten en wordt in elk project intensief ontwikkeld. Studenten leren systematisch bronteksten analyseren (Skill 1) en potentiële vertaalproblemen identificeren, vooral bij cultureel beladen teksten zoals *Het DNA van Nederland* en *Flámske pralinky*. Ze passen strategieën toe om deze problemen op te lossen en stemmen hun keuzes af op het doelpubliek (Skill 2 en 5).

Een essentieel onderdeel is de toepassing van **theoretische kennis** in de praktijk, bijvoorbeeld door consistent gebruik van terminologie en stijl (Skill 4 en 5). Studenten rechercheren (Skill 3) naar culturele en conceptuele elementen en dragen zorg voor inhoudelijke en stilistische consistentie, wat hun vaardigheid in kwaliteitscontrole versterkt (Skill 11 en 12). De intensieve peerreview en gezamenlijke redactieoefeningen scherpen ook hun vermogen aan om vertaaloplossingen te beargumenteren en kritisch te reflecteren (Skill 10). Bovendien komen studenten in aanraking met **specifieke domeinen** (Skill 6 en 7), wat hun vermogen om complexe teksten voor diverse media en doelgroepen te vertalen, aanzienlijk versterkt.

In latere projecten integreren studenten technologie intensief in hun workflow, waarmee zij **EMT Technology Skills** ontwikkelen. Ze leren effectief werken met **Microsoft Teams, gedeelde glossaries en CAT-tools** (Skills 15-17). Studenten ontwikkelen een kritische houding tegenover machinevertaling en krijgen ervaring in post-editing (Skill 18). Ze leren de **waarde van betrouwbare bronnen** kennen en benutten deze bij het zoeken naar equivalenten en bij terminologiebeheer (Skill 19). Door deze technologische integratie ontwikkelen

studenten niet alleen praktische vaardigheden maar ook **technologisch bewustzijn** dat hen voorbereidt op de digitale vertaalsector.

De groepsprojecten stimuleren de ontwikkeling van persoonlijke en interpersoonlijke competenties. Essentieel in deze projecten is **constructieve feedback** – peerreview is ingebed in het proces. Studenten leren **plannen en deadlines respecteren** (Skills 21-22). De noodzaak om in groepen te werken, vaak binnen virtuele omgevingen, bevordert hun vermogen om effectief te functioneren in **teams** (Skill 23). De vertaaltaken worden benaderd als **reële professionele opdrachten**, waarbij studenten inzicht krijgen in projectplanning en workflow management (Skill 31). Marginaal worden ook ethische aspecten besproken, zoals **auteursrechten** (Skill 34). De dialoog met de auteur in enkele opdrachten geeft studenten een dieper besef van de interactie tussen vertaler en auteur.

De projecten vereisen diepgaande **sociolinguïstische en transculturele kennis** (Language and Culture Competence). Studenten analyseren culturele referenties en impliciete betekenissen in de bronteksten (zoals nationale identiteit in *Vlaamse identiteit* of *Het DNA van Nederland*), en leren deze adequaat overbrengen naar de doelcultuur. Ze ontwikkelen vaardigheid in het herkennen en herformuleren van **culturele allusies, stereotypes en genreconventies**, waardoor zij hun culturele gevoeligheid vergroten. Door teksten te vertalen voor een specifiek Slowaaks publiek, leren studenten de **culturele conventies en verwachtingen** van de doeltaal correct toe te passen. Dit draagt bij aan hun vermogen om als culturele bemiddelaar te fungeren, een centrale competentie binnen het EMT-kader.

CONCLUSIE

Met de huidige globalisering groeit de vraag naar hoogopgeleide vertalers die taalvaardigheid combineren met een diepgaand begrip van culturele nuances. Deze professionals zijn essentieel voor het faciliteren van diplomatieke, economische en culturele interacties tussen Nederland, Vlaanderen en andere landen. In overeenstemming met haar visie op een meertalige en inclusieve samenleving investeert de Taalunie in het bevorderen van literair vertalen, het ontwikkelen van terminologische en didactische infrastructuren, het ondersteunen van vertalersnetwerken, en het aanbieden van nascholingsmogelijkheden voor vertalers. Deze inspanningen benadrukken het belang van een geïntegreerde benadering, waarin vertalen niet alleen als technische vaardigheid

wordt beschouwd, maar als een strategisch instrument voor het wereldwijd toegankelijk maken van de Nederlandse taal en cultuur¹².

Een belangrijke partner in de versterking van vertaalonderwijs binnen de internationale neerlandistiek is het *Netwerk van Vertalers en Vertaalopleiders Nederlands Extra Muros* (NVVT NEM)¹³. Dit netwerk, opgericht in 2023, biedt een platform voor kennisuitwisseling en samenwerking tussen professionals, docenten en studenten in de internationale neerlandistiek met als doel de kwaliteit vertalingen en de didactiek van het vertalen als ook verdere professionalisering van vertalers te bevorderen. Een van de kernactiviteiten van het NVVT NEM is het bevorderen van de ontwikkeling van onderwijsmaterialen en uitwisseling van ervaring op het gebied van vertaaldidactiek.

De Vakgroep Neerlandistiek aan de Comenius Universiteit in Bratislava is een van de oprichtende partners van dit Netwerk. De ervaring opgedaan tijdens de in dit artikel omschreven vertaalopdrachten bieden we aan collegas binnen de extramurale Neerlandistiek ter inspiratie. Het integreren van collaboratief en cooperatief vertalen in de opleiding van neerlandici extra muros is een van de wegen voor systematische ontwikkeling van kerncompetencies vastgelegd door internationaal erkende competentiekaders zoals de EMT competentiekader.

BIBLIOGRAFIE

- Bossaert, B. (2018). Het (on)vertaalde vertaald: Literair vertalen in Slowakije. Didactische implementatie van een component literair vertalen in een curriculum neerlandistiek: Case study Bratislava. *Roczniki Humanistyczne*, 66(5), speciale uitgave, 315–327. - <https://doi.org/10.18290/rh.2018.66.5s-23>
- Bossaert, B. & Tereshko, E. (2023). Twee vertalingen van *Het DNA van Nederland* (Jan Renkema). *Internationale Neerlandistiek*, 61(1), 19–35. <https://doi.org/10.5117/IN2023.1.002.BOSS>
- Cordingley, A. & Frigau Manning, C. (2017a). What is collaborative translation? In A. Cordingley & C. Frigau Manning (Eds.), *Collaborative translation: From the Renaissance to the digital age* (pp. 1–30). Bloomsbury Academic.
- Cordingley, A. & Montini, C. (2015). Genetic translation studies: An emerging discipline. *Linguistica Antverpiensia, New Series: Themes in Translation Studies*, 14, 1–18. <https://doi.org/10.52034/lanstts.v14i0.399>
- Engelbrecht, W. & Bossaert, B. (2024). Hindernissen voor de transfer. Invloed van de officieel niet-bestaande censuur op de transfer van Nederlandstalige literatuur in Tsjecho-Slowakije,

¹² <https://taalunie.org/publicaties/221/visietekst-vertaalslag-en-uitgangspunten-vertaalbeleid-2023-2025>

¹³ <https://nvvtmem.eu/>

- 1945-1990. *Nederlandse Letterkunde*, 29(3), 270–291. <https://doi.org/10.5117/NEDLET2024.3.003.ENGE>
- Flanagan, M. (2016). Cause for concern? Attitudes towards translation crowdsourcing in professional translators' blogs. *The Journal of Specialized Translation*, 25, 149–173.
- Kiraly, D. (2000). *A social constructivist approach to translator education: Empowerment from theory to practice*. St. Jerome Publishing.
- Kiraly, D. C. (2004). Preparing students today to meet market demands tomorrow. In M. Forstner & H. Lee-Jahnke (Eds.), *Internationales CIUTI-Forum. Marktorientierte Translationsausbildung* (pp. 101–118). Peter Lang.
- Klimkowski, K. (2006). Team work as a method in translation. *Across Languages and Cultures*, 7(1), 93–103. <https://doi.org/10.1556/Acr.7.2006.1.6>
- Missinne, L. & Grave, J. (Eds.) (2018). *Tussen twee stoelen, tussen twee vuren: Nederlandse literatuur op weg naar de buitenlandse lezer*. Lage Landen Studies 10. Academia Press.
- Neather, R. (2019). Collaborative translation. In M. Baker & G. Saldanha (Eds.), *Routledge encyclopedia of translation studies* (3e ed., pp. 70–75). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315678627-16>
- O'Brien, S. (2011). Collaborative translation. In Y. Gambier & L. van Doorslaer (Eds.), *Handbook of translation studies: Volume 2* (pp. 17–20). John Benjamins Publishing Company.
- O'Hagan, M. (2011). Community translation: Translation as a social activity and its possible consequences in the advent of Web 2.0 and beyond. *Linguistica Antverpiensia, New Series – Themes in Translation Studies*, 10, 11–23.
- Pym, A. (2011). What technology does to translating. *Translation & Interpreting*, 3(1), 1–9.
- Pym, A. (2014). *Exploring translation theories* (2e ed.). Routledge.
- Tereshko, E. (2019). Het DNA van Nederland in het Russisch Studentenvertaalproject aan de Lomonosov Staatsuniversiteit te Moskou. *Brünner Beiträge zur Germanistik und Nordistik*, 33(2), 69–77. <https://doi.org/10.5817/BBGN2019-2-7>
- Thelen, M. (2016). Collaborative translation in translator training. *Konińskie Studia Językowe (Konin Language Studies)*, 4(3), 253–269. <https://doi.org/10.30438/ksj.2016.4.3.2>